

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1920 kl. 1/2 12 f. m.

*Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13,
i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående ytterligare åtgöranden för en vidgad
folkbildningsverksamhet och åstadkommande av föräd-
lande nöjen för ungdomen m. m.*

Till utskottet ha remitterats nedanstående inom andra kammaren **Motionerna.**
väckta motioner:

av herr *Sköld* (II: 263), som hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad som från statsmakernas sida ytterligare kan göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlande nöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

av herr *Lövgren* i Nyborg (II: 39), som föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående, huruvida och på vad sätt av staten understödda bibliotek må kunna anordnas ombord å svenska handelsfartyg.

Samtidigt har utskottet — med anledning av första kammarens här nedan närmare angivna beslut, som delgivits andra kammaren — haft att behandla fyra inom första kammaren avgivna motioner, nämligen:

av herr *Olsson, Oscar*, (I: 179), som hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, vad som från statsmakernas sida ytterligare kan göras för en vidgad folkbildningsverksamhet och för åstadkommande av förädlande nöjen för ungdomen i avsikt att bekämpa de dåliga ungdomsnöjena, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kan föranleda;

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 13 saml. 1 avd. 11 häft. (Nr 13.) 1

av herr *Almqvist* (I: 192) med hemställan, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt rörande en enhetlig organisation av folkbildningsarbetet i vårt land;

av herr *von Koch* (I: 193), som föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning om, *dels* på vad sätt det fria och frivilliga folkbildningsarbetet bör omläggas och utvecklas för att bättre kunna fylla sin uppgift att nå vidast möjliga kretsar av de bildningssökande i vårt land och verka höjande på folkets andliga och fysiska hälsa, *dels ock* huru statsmakterna bäst skola kunna stödja och främja ifrågavarande arbete;

av herr *Winberg* (I: 21) med förslag, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående, huruvida och på vad sätt av staten understödda bibliotek må kunna anordnas ombord å svenska handelsfartyg.

Slutligen har utskottet i detta sammanhang haft att handlägga en inom andra kammaren av herr *Lovén* väckt motion (II: 51), vari hemställes, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt goda sång- och musikprestationer, med ringa eller ingen inträdesavgift, må kunna åstadkommas på landsbygden och i de mindre städerna samt huruvida icke regementsmusikkårer måtte tagas i anspråk för nämnda syfte.

Denna motion hade på yrkande av andra kammarens femte tillfälliga utskott bifallits av andra kammaren samt sedan remitterats till första kammaren, där den behandlats i samband med de förutnämnda fyra i denna kammare väckta motionerna. Därigenom har inträffat, att andra kammarens första tillfälliga utskott fått till behandling en motion, som redan föranlett beslut i kammaren.

I avseende på motiveringen hänvisas till motionerna.

Ovanstående sju motioner, över vilka utskottet sålunda har att avgiva yttrande, kunna grupperas på följande sätt:

I. Motionerna I: 179, I: 192, I: 193 och II: 263, vilka avse det frivilliga folkbildningsarbetets enhetliga ordnande och utvidgande;

II. Motionerna I: 21 och II: 39, vilka avse ordnandet av statsunderstödda bibliotek å svenska handelsfartyg; samt slutligen

III. Motionen II: 51, vilken avser åstadkommande av goda sång- och musikprestationer å landsbygden.

Anmärkas må, att de i andra kammaren väckta motionerna II: 263 och II: 39 äro lika lydande med de i första kammaren avgivna motionerna resp. I: 179 och I: 21.

I den förstnämnda gruppen av dessa motioner ifrågasattes för det frivilliga folkbildningsarbetet en vida kraftigare medverkan från statens sida än hittills ägt rum; statens ekonomiska understöd bör enligt motionärernas mening väsentligt ökas, och även genom organisatoriska åtgärder bör folkbildningsrörelsen av staten befrämjas. Samtidigt betonas emellertid, att denna rörelse måste bygga på frivilligheten och ett levande intresse hos de enskilda för att kunna utträta något av bestående värde.

Beträffande omfattningen av den föreslagna utredningen har i motionen I:192 uttalats, att denna lämpligen borde omfatta två huvuduppgifter:

1:o) Föreläsningsföreningarnas och det övriga folkbildningsarbetets nuvarande läge och effektivitet.

2:o) De åtgärder, som böra vidtagas för att lyfta denna verksamhet upp på ett högre plan, giva den nytt innehåll och nya, efter de förändrade tidsförhållandena anpassade former.

I sådant avseende anser motionären, att utredningen bör sysselsätta sig bland annat med:

bygdegårdstanken;

planer för *praktiska kurser* i samhälls- och statskunskap, i sociala frågor, i hygien, i gymnastik och fysisk uppfostran, i barnavård m. m.; *folkbibliotekens* ordnande med hänsyn dels till boktillgång och utlåning, dels till nödvändigheten av ett ordnat samband mellan biblioteken och bokförsäljningen samt mellan biblioteken och den övriga folkbildningsverksamheten;

föreläsningsverksamhetens utvidgning och tillräcklig kontrolls utövande;

nöjestivets omhändertagande i avsikt att bereda möjlighet till värdiga och fostrande nöjen;

möjligheten att bereda *lärare* vid universitet, seminarier, folkhögskolor och folkskolor rätt att med bibehållen lön erhålla begränsad tjänstledighet för deltagande i folkbildningsarbetet;

anslag till folkbildningsarbetets bedrivande och till ordentlig avlöning åt föreståndare, föreläsare och undervisare; samt

det rent *kulturella arbetets samlande* i en förening på varje plats, i de nuvarande föreläsningsföreningarna, så att enhetlighet, klarhet, reda och möjlighet till effektiv kontroll vinnas.

I motionerna I:179 och II:263 uttalas den meningen att för vinnande av nödig koncentration och effektivitet i folkbildningsarbetet är först och främst nödvändigt, att en grundlig utredning till prövning upptager den nuvarande organisationen på de olika områdena samt dennas utvecklande och

kompletterande till allt bättre samarbete. Som det väsentligaste villkoret för folkbildningsarbetets framgång betecknar motionären, att detsamma omfattas med intresse i orterna. I sådant syfte förordar motionären, att man i Sverige, liksom redan nu i viss utsträckning i Finland, så småningom inriktar sig på att i varje liten landskommun få anställd en person, t. ex. med folkskollärares lön och anställningsvillkor i övrigt, som hade till sin huvuduppgift att leda det frivilliga folkbildningsarbetet, däri inbegripen folkbiblioteksverksamheten i kommunen. Omedelbart borde kunna åstadkommas, att staten för sina anslag till föreläsningar, folkbibliotek, studiecirklar, folkmusik o. s. v. krävde en samorganisation av de olika föreningarna härför i en kommun. Mönstret kunde vara Arbetarnas bildningsförbunds lokala bildningsutskott. Detta vore en representation för alla de till Arbetarnas bildningsförbund hörande föreningarna på platsen. Det borde som sin motsvarighet för allt folkbildningsarbete i kommunen ha ett *kommunalt bildningsutskott* med representanter för alla folkbildningsföretag i kommunen, vilka i någon form uppbure statsanslag. En sektion av detta kommunala bildningsutskott kunde lämpligen utgöra en kommunal bibliotekskommitté. Lämpligt vore nog att låta det kommunala bibliotekets bibliotekarie vara ordförande även i det kommunala bildningsutskottet, såvida ej någon person fast anställts i kommunen för att ha ledning av hela det frivilliga folkbildningsarbetet.

I ledningen för det fria folkbildningsarbetet borde folkhögskolorna intresseras mera än vad nu är fallet. I samband därmed borde upptagas frågan om beredande av en tryggare ställning för ledare och lärare vid flyttande folkhögskolekurser, så att de bleve mera jämställda med de fasta folkhögskolornas lärare.

I motionen I: 193 framhållas ungefär enahanda önskemål som i motionerna I: 179, I: 192 och II: 263. Motionären har emellertid särskilt velat framhålla, att vid utredningen betydligt vidare synpunkter än hittills må anläggas på folkbildningsarbetet. Detta bör enligt motionärens mening omfattas, förutom, vad som hör till kunskapslivets höjande, även sådant, som är ägnat att verka till känslolivets förädling såsom sång och musik, god dramatik o. s. v., samt slutligen den sida av folkbildningen, som innefattas i begreppet fysisk fostran.

Motionerna I: 21 och II: 39 avse, som redan är nämnt, anordnande av statsunderstödda bibliotek å svenska handelsfartyg. I de likalydande motionerna framhålls, att sjömännens ställning på senare tider förbättrats dels genom deras egna åtgöranden, dels genom lagstiftningen. Det uttalas vidare, att då man alltså har skäl att hoppas på en ljusare ekonomisk och social ställning än tillföre för sjöfolket, det synes vara ett första rangens

samhällsintresse att genom anordnande av goda bibliotek ombord på fartygen söka leda sjömännens håg från hamnstädernas ruskiga kvarter till förvärvande av kunskaper och därmed kännedom om livets ljusare sidor. Ett sådant bibliotek borde i första rummet innehålla en god världshistoria, geografi, atlas, turisthandböcker, språkläror och sådan litteratur, som gäve dem möjlighet att orientera sig i de olika hamnar, de besöka. Till anskaffande av facklig och skönlitteratur torde såväl redare som manskap vara villiga att bidra. Därom vittnar den studieverksamhet, som redan existerar.

Herr Lovéns motion (II: 51) åsyftar, som ovan är framhållet, anordnandet av god sång och musik på landsbygden. Motionären yttrar bland annat:

»För det första är, som jag förut sökt påvisa, vårt folk i stort behov av förädlande nöjen, och härvid torde förstklassig och gedigen musik vara det förnämsta, såsom både lättast att åstadkomma och mest njutbar för den stora publiken. Och att militärmusikkårerna i detta avseende hålla måttet, torde av ingen vilja förnekas. För det andra skulle det vara en misshushållning med vårt lands musikaliska resurser att upplösa och skingra vad som redan vunnits under många års arbete med organiserandet och inövandet av militärmusikkårerna. Detta har icke vårt land råd till, som därtill översvämmas av mer eller mindre kvalificerade utländska musiker.»

Om denna sistnämnda motion yttrade andra kammarens femte tillfälliga utskott i sitt förut omnämnda utlåtande:

»Utskottet finner motionens syfte synnerligen behjärtansvärt och anser det vara ett kulturintresse, att åtgärder vidtagas för sång- och musiklivets höjande i vårt land, och då särskilt vad beträffar landsbygden, som hittills varit mycket vanlottad uti ifrågavarande avseende. Utskottet vill också erinra om, att riksdagen såväl 1918 som 1919 givit uttryck åt en dylik uppfattning genom att till Kungl. Maj:t avlåta dels en skrivelse (nr 81) av den 6 april 1918 angående beredande av understöd av statsmedel åt s. k. hembygdskörer, dels en skrivelse (nr 130) av den 2 maj 1919 angående åvägbringande av utredning och förslag beträffande statsunderstöd åt den svenska manskörsången. Då det finnes anledning att förmoda, att dessa frågor komma under övervägande, anser utskottet det vara lämpligt, att då samtidigt det i förevarande motion väckta förslaget göres till föremål för utredning. Därvid synes det utskottet önskvärt, att även undersökes möjligheten att, i större utsträckning än hittills skett, tillgodoföra landsbygdens befolkning den musiktillgång, som förefinnes i våra i allmänhet högt stående regementsmusikkårer.»

Andra
kammarens
femte tillfälliga
utskott.

Utskottet hemställde, »att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning på vad sätt goda sång- och musikprestationer, med ringa eller ingen entréavgift, må kunna åstadkommas på landsbygden och i de mindre städerna samt huruvida icke regementsmusikkårer kunde tagas i anspråk för nämnda syfte.»

Denna hemställan bifölls av andra kammaren, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Första kammaren remitterade motionerna I: 179, I: 192, I: 193, I: 21 och II: 51 till sitt första tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande anförde följande:

Första kam-
marens första
tillfälliga
utskott

»Det i förevarande motioner avsedda folkbildningsarbetet, igångsatt på initiativ av enskilda, vilar helt på frivillighetens grund. Staten har visserligen — dels genom ekonomiska understöd, dels ock genom tillsättande av konsulenter såsom rådgivande och kontrollerande — med avseende å de viktigare grenarna av verksamheten gjort sin insats i arbetet, men ledningen av detsamma ligger helt i de särskilda organisationernas egna händer. För utskottet står det klart, att det för ett naturligt och kraftigt fortskridande av ifrågavarande rörelse är oeftergivligt, att densamma fortfarande bygges på enahanda grund och att statens verksamhet även för framtiden inskränker sig till att enbart vara stödjande, hjälpande och kontrollerande. Den fortsatta utvecklingen måste växa fram såsom ett utflöde av rörelsens egen inneboende livskraft. Vid de föregående tillfällen, då fråga om utredning angående folkbildningsarbetets organisation och behov varit föremål för behandling inom riksdagen, ha nämnda synpunkter kraftigt framhållits. Anledningen till att, på sätt i en av motionerna omnämnts, väckt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t i förenämnda syfte vid 1919 års riksdag icke bifölls av första kammaren synes förnämligast ha varit farhåga för att ett ingripande från statens sida, eventuellt resulterande i tillkomsten av ett särskilt statsorgan för folkbildningsarbetet, skulle till obotlig skada för detsamma försvaga eller rent av förkväva de frivilliga insatserna. Ehuru i de nu föreliggande motionerna vikten av att folkbildningsarbetet framgent såsom hittills bibehåller sin karaktär av frivillighet betonas, förefaller det dock som om en viss oklarhet uti ifrågavarande hänseende gör sig gällande i motionen nr 179. Vid angivande av önskemålen beträffande folkbildningsarbetets ledning och organisation anføres i sistnämnda motion, att det för högsta ledningen av folkbildningsverksamheten varken torde vara nödigt eller ens lämpligt att upprätta ett nytt centralt ämbetsverk. Skolstyrelsen utgör, heter det, redan den enande och sammanhållande cen-

tralpunkten för åtskilliga grenar av detta arbete med inom sig verkande bibliotekskonsulenter, föreläsningsskonsulent, folkhögskolinspektör och nykterhetskonsulent och det skulle endast behövas en genomtänkt plan för samorganisering av de olika grenarna och deras utvecklingsmöjligheter med den samling och förstärkning av arbetskrafterna, som därav nödvändiggöres, för att det frivilliga folkbildningsarbetet skulle få behovet av en central ledning på bästa sätt tillgodosett. Vidare föreslås, bland annat, att i varje liten landskommun skulle anställas en person t. ex. med en folkskollärares lön och anställningsvillkor i övrigt, som skulle hava till sin huvuduppgift att leda det fria folkbildningsarbetet, däri inbegripen folkbiblioteksverksamheten, i kommunen. Det förefaller utskottet uppenbart, att nämnda förslag icke stå i överensstämmelse med den även i motionen godtagna principen om bibehållandet av folkbildningsarbetets karaktär av frivilligt. Det synes väl utskottet ej vara något att erinra emot, att konsulentverksamheten har sin centralpunkt i skolstyrelsen, och ej heller att, i den mån behov därav befinner vara för handen, konsulenternas antal ökas. Däremot måste utskottet, i anslutning till vad utskottet förut anfört, för sin del avvisa tanken på att konsulenterna från att vara rådgivande och kontrollerande skulle förvandlas till att utgöra en central ledning för folkbildningsarbetet eller att en sådan ledning eljest kommer till stånd. Såsom utskottet redan förut framhållit bör ledningen fortfarande ligga hos de särskilda organisationerna själva, och konsulenterna hava till uppgift att tillhandagå med råd och upplysningar samt att kontrollera de särskilda verksamhetsgrenarna med hänsyn till de av staten beviljade understöden. Ännu bestämdare måste utskottet taga avstånd från tanken på anställande av särskilda tjänstemän i kommunerna. Oavsett de betydande kostnader, som en sådan organisation skulle medföra, vore i själva verket enligt utskottets uppfattning därigenom dödsstöten given åt frivilligheten. Ledningen av folkbildningsverksamheten skulle därigenom övergå till att utgöra ett tjänsteåliggande, och utan att förneka, att den därför tillsatte tjänstemannen, därest han leddes av verkligt intresse för sin uppgift, skulle kunna göra goda insatser i folkbildningens tjänst, så hade dock hela karaktären av ifrågakvarande rörelse blivit en annan. Från ett fritt och frivilligt folkbildningsarbete hade den övergått till ett kommunalt eller statligt, och det vore att befara, att det frivilliga initiativet och intresset, som nu utgöra de bärande och livgivande inslagen, skulle förslappas, och rörelsen löpa fara att insnöras i en fördensamma skadlig bundenhet och reglementering. Utgående ifrån att folkbildningsarbetet fortfarande bör läggas efter samma linjer, efter vilka man hittills gått, vill utskottet emellertid icke förneka, att för arbetets utveck-

ling inom den sålunda angivna ramen åtskilligt skulle kunna vinnas genom en utredning angående dess lämpligaste anordnande och behov. Riktlinjerna för en sådan undersökning äro enligt utskottets mening klarast angivna i motionen nr 193, vilken ock till sin principiella läggning närmast sammanfaller med utskottets uppfattning. Med detta uttalande vill dock utskottet ingalunda bestrida, att icke även i de övriga motionerna inrymmas åtskilliga synpunkter och förslag, som äro förtjänta av beaktande. Utskottet kan givetvis icke, lika litet som motionärerna, framlägga något detaljerat program för en blivande utredning, men anser sig utskottet böra framhålla några av de huvudsynpunkter, som enligt utskottets mening böra komma under beaktande. Såsom i sistnämnda motion framhållits har erfarenheten givit vid handen, att de vunna resultaten av folkbildningsarbetet ej i allo motsvarat de kostnader och krafter som offrats. Vad särskilt angår föreläsningrörelsen torde man kunna våga det påståendet, att man i de flesta fall ej nått den publik man egentligen avsett. Föreläsningarna, sådana de i regel anordnas, hava mera värde såsom erbjudande tillfälle till förströelse än som verkligt kunskapsgivande. Utan att underskatta betydelsen av att en dylik förströelse erbjudes eller den betydelse föreläsningarna kunna hava för väckande av kunskapsörsten, vill utskottet emellertid ifrågasätta, huruvida ej föreläsningverksamheten skulle kunna omläggas, så att den bleve mera fruktbarande för folkbildningen. Detta skulle möjligen kunna ernås därigenom, att serier av föreläsningar i samma eller närbesläktade ämnen anordnades, vilket ock skulle vara ägnat att tillvinna dem större anslutning, särskilt om ämnena i viss utsträckning valdes med hänsyn till bibringande av kunskaper i sådana grenar av praktiskt vetande, som med hänsyn till särskilda lokala förhållanden eller andra omständigheter kunde antagas vara föremål för särskilt intresse. Möjligheten av samverkan mellan föreläsningverksamheten och studiecirkelarna synes ock vara en omständighet, som bör bliva föremål för beaktande. Såsom i motionen nr 193 framhålles är en väl organiserad cirkelverksamhet av stor betydelse och bör ingå som led i det statsunderstödda folkbildningsarbetet samt nära förbindas med föreläsningväsendet. I intim växelverkan med nu angivna verksamhetsgrenar står biblioteksverksamheten. God och i möjligaste mån kostnadsfri tillgång på lämplig litteratur är av betydelse ej blott för bedrivande av studiecirkelverksamheten utan även för att möjliggöra för de enskilda att genom självstudium fördjupa och utveckla sitt vetande. Ej heller får förbises bibliotekens betydelse i avseende å tillhandahållandet av sådan litteratur, som är ägnad att tillfredsställa behovet av förströelse. Med erkännande av att samtliga nämnda grenar av folkbildningsverksamheten böra av staten främjas och understödjas anser

sig utskottet emellertid böra som sin mening framhålla, att bland dem i all synnerhet studiecirkelverksamheten och biblioteksrörelsen böra vara föremål för statens omvårdnad såsom innebärande rikaste möjligheterna att främja det syfte, som med folkbildningsarbetet avses.

I sammanhang med frågan om biblioteksverksamheten i allmänhet synes frågan om anordnande av bibliotek å fartyg lämpligen kunna upptagas.

Utskottet hyser som redan ovan antytts den uppfattningen, att folkbildningsarbetet ej bör inskränkas allenast till sådan verksamhet, som direkt avser bibringandet av kunskaper, utan ock taga sikte på sådana verksamhetsgrenar, som äro inriktade på att tillfredsställa behovet av förädlande förströelser. Särskild uppmärksamhet synes böra ägnas åt sångens och musikens betydelse i sådant hänseende. Ett viktigt led i folkbildningsarbetet utgöres ock av det, som med ett gemensamt namn kallas fysisk fostran. Gymnastikens och idrottens betydelse för folkhälsa och livsglädje får icke underskattas, och dessa verksamhetsgrenar synas böra hava sin givna plats inom folkbildningsarbetet.

Redan av det anförda framgår, att enligt utskottets mening frågan huruvida och i vilken mån de olika grenarna av folkbildningsrörelsen lämpligen kunna och böra organiseras för att bäst fylla sitt ändamål bör bliva föremål för utredning. Utskottet tänker sig, att vissa normalplaner skulle kunna uppgöras till ledning och stöd för de särskilda rörelseriktningarnas ledare och målsmän. I ett sådant system hava konsulenterna sin givna plats. Klart är att folkbildningsrörelsen ej kan undvara statens ekonomiska stöd. I vilken omfattning och under vilka former dylikt understöd må kunna lämnas synes jämväl böra upptagas till undersökning. Enligt utskottets mening bör för erhållande av bidrag från statsverkets sida åtminstone i regel fordras såsom villkor, att de särskilda verksamhetsgrenarna själva bestrida viss del av kostnaderna. Vid utredningen av dessa frågor måste givetvis hänsyn tagas till nödig begränsning av statens utgifter för ifrågavarande ändamål.

Vad särskilt angår nöjeslivet vill utskottet väl ej förneka, att även detta i viss mån bör kunna komma i betraktande under den blivande utredningen. Härutinnan synes dock en stark begränsning böra göras gällande, då vad hit är att hänföra enligt utskottets mening i regel bör lämnas åt den enskilda företagsamheten.

I de föreliggande motionerna har jämväl berörts frågan om anskaffande av samlingslokaler. Då utskottet emellertid har att yttra sig över en särskild motion rörande denna fråga, har utskottet ej ansett erforderligt att i detta sammanhang närmare ingå härpå.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa, att första kammaren måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om *dels* på vad sätt det fria och frivilliga folkbildningsarbetet bör omläggas och utvecklas för att bättre kunna fylla sin uppgift att nå vidast möjliga kretsar av de bildningssökande i vårt land och verka höjande på folkets andliga och fysiska hälsa, *dels* huru statsmakterna bäst skola kunna stödja och främja ifrågavarande arbete.»

Första kam-
marens beslut.

Denna utskottets hemställan har av första kammaren bifallits, varefter beslutet delgivits andra kammaren, som remitterat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet.

Utskottet kan i allt väsentligt instämma i vad första kammarens utskott i anledning av förevarande motioner anfört. I dess utlåtande betonas starkt, att det i motionerna avsedda folkbildningsarbetet fortfarande som hittills bör helt vila på frivillighetens grund, och att statens medverkan allt fortfarande bör begränsas till att vara ekonomiskt stödjande samt rådgivande och kontrollerande. I anslutning till detta uttalande avisas bestämt tanken på en sådan utveckling, att de för denna verksamhet anställda konsulenterna från att vara rådgivande och kontrollerande skulle förvandlas till att bli en central ledning för folkbildningsarbetet eller att en sådan ledning eljest kommer till stånd.

Utskottet delar denna mening men anser sig därvid dock bära framhålla, att konsulenternas rådgivande verksamhet enligt utskottets uppfattning hittills fått alltför mycket stå tillbaka, detta väsentligt beroende därpå, att de ej varit så avlönade, att de kunnat helt egna sig åt sin uppgift. I samma mån som folkbildningsarbetet vidgas, komma utan tvivel konsulenterna att allt mer tagas i anspråk som rådgivare och bli därigenom i viss mån ledare för verksamheten. Ett närmare samarbete konsulenterna emellan torde då ock bli av behovet påkallat.

Ännu bestämdare har första kammaren avvisat tanken på anställande av särskilda tjänstemän inom kommunerna. De skäl, som anförts mot en sådan åtgärd, synas övertygande. Den lokala ledningen bör som hittills ligga hos de frivilliga krafter, som inom de särskilda organisationerna befunnits lämpliga. Utskottet vill emellertid här fästa uppmärksamheten på, att dessa frivilliga krafter svårigen i längden kunna påräknas som väsentligen oavlönade. Oftast befinna sig dessa i en sådan ekonomisk ställning, att de ej — trots ett levande intresse — kunna utan ersättning offra tid och krafter i det frivilliga folkbildningsarbetets tjänst. De av staten beviljade anslagen torde därför bära utgå under sådana villkor, att

dessa ej lägga hinder i vägen för, att någon del av de beviljade medlen må få utgå som gottgörelse för detta arbete.

I avseende på föreläsningsverksamheten vill utskottet framhålla, att denna för närvarande framgår i viss mån på tvänne linjer, den ena med mera enstaka föreläsningar över något visst begränsat ämne, den andra med längre eller kortare kurser, där serier av föreläsningar över större ämnesområden förekomma. Utskottet anser båda dessa linjer äga sitt berättigande vid sidan av varandra och förtjäna att av staten stödjas och uppmuntras.

Ett område, som utskottet anser väl förtjänt att vid utredningen tagas under sorgfälligt övervägande, är nöjeslivet. Första kammarens utskott har i fråga därom ansett, »att en stark begränsning bör göras gällande, då vad hit är att hänföra i regel bör lämnas åt den enskilda företagsamheten». Om man frånser den verksamhet de frivilliga folkbildningsorganisationerna utövat även på detta område, lär det emellertid ej kunna förnekas, att den enskilda företagsamheten tyvärr ofta mer inriktar sig på att draga ekonomisk fördel av nöjeslivet än att verka för dess höjande och förädling. Allmänt erkänt är ju ock, att nöjeskulturen ej intar den höga ståndpunkt man kunde önska, och att smaken för sämre nöjen och förströelser på ett oroväckande sätt träder fram. Frågan om vad som kan åtgöras för nöjeslivets höjande synes därför böra få sin med övriga folkbildningsfrågor jämbördiga plats i den utredning, som ifrågasatts, och ansluter sig utskottet i detta avseende till de synpunkter, som i herrar Olssons och Skölds motioner framförts.

I samband med utredning av nu berörda folkbildningsfrågor bör då ock företagas den av andra kammaren i anledning av herr Lovéns motion II: 51 redan beslutade utredningen, »på vad sätt goda sång- och musikprestationer med ringa eller ingen inträdesavgift må kunna åstadkommas på landsbygden och i de mindre städerna samt huruvida icke regementsmusikkårer måtte tagas i anspråk för nämnda syfte.»

Frågan huruvida och på vad sätt av staten understödda bibliotek må kunna anordnas ombord å svenska handelsfartyg (herrar Winbergs motion I: 21 och Lövgrens i Nyborg motion II: 39) har av första kammaren hänvisats till utredning i samband med frågan om biblioteksverksamheten i allmänhet. Utskottet kan för sin del förorda utredningskravet. Det kan dock sättas i fråga, om ej denna utredning, som knappast torde kräva någon större utredningsapparat, lämpligen kunde uppdragas åt förste bibliotekskonulenten jämte någon tillkallad representant för skeppsredarna samt för sjöfolkets sammanslutningar, sjömans- eller eldareunionen. Genom en sådan anordning skulle helt visst frågan kunna snabbare vinna sin lösning än

om den sammanknytes med den vida mer omfattande biblioteksfrågan i allmänhet, vilken givetvis ej lär kunna lösas från frågan om den frivilliga folkbildningsverksamheten i dess helhet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 8 maj 1920.

På utskottets vägnar:

FRANS BERGGREN.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Berggren*, *Berglund*, *Åhrberg*, *Johanson* i Huskvarna*), *Jungnell**), *Johanson* i Rimfors*), *Westman**), *Elldin*, *Jonsson* i Källeräng*) och *Bergström* i Högsön*).

---

*) Icke närvarande vid justeringen.